

Smaating.

En Landsbykromands Efterladenskaber.

Af Gaardejer N. L. Nielsen, Vridsløsemagle.

Ved Sognevejen mellem Stenagergaard og Herstedvester, paa den Plads, hvor nu Rolighedshuset ligger, laa før 1770 Roskilde Kro. Den gamle alfare Vej fra København til Roskilde, hvoraf ovennævnte Sognevej er en Rest, gik nemlig her forbi og videre over Sengeløse og Baldersbrønde Bymarker, hvor den er opløjet.

Kroen ejedes i det 18de Aarhundredes Begyndelse af Hans Jørgen Selmer og bestod af følgende Bygninger: En Rejsestald Syd for Vejen, et Stuehus paa 18 Fag med Kælder og Frontespitz paa Midten paa 6 Fag samt et Par mindre Udhuse Nord for Vejen.

I Stuehuset var følgende Stuer: 1) den store Stue, 2) den lille Stue, 3) Bondestuen, 4) Kielderstuen, 5) Kielderen, 6) Pigens Kielder, 7) Køkkenet, og ovenpaa: 8) den store Sal og 9) det lidet Kammer.

Der hørte ingen Jord til Ejendommen udover Gaardsplads og Have; men Kroens Agerbrug dreves paa lejet Jord.

I Sommeren 1714 døde Kromanden, og Registreringen i hans Bo afholdtes den 4de August og gengives her uddragsvis:

	Dl.	Mk.	Sk.
Gaarden med Stalden, Gaardsplads og Have vurderedes til	2200	»	»
Kreaturerne	110	»	»
Redskaber, Vogne, Sele- og Ridetøj.....	126	»	8
Møbler	112	»	14
Vin, Øl og Brændevin (Vin 1 Mk. Pot., Brændevin 10 Sk. Pot., Øl 3 Dl. Tnd.).....	8	1	8
Jerntøj	117	1	2
Kobber (18 à 20 Sk. pr. Pd.).....	30	2	4

	Dl.	Mk.	Sk.
Messing	11	3	4
Tin (14 à 20 Sk. pr. Pd.).....	37	3	14
Glas- og Stentøj	3	»	12
Sengklæder	209	1	12
Linned	84	»	12
Den salig Mands Gangklæder bestod af:			
En brun Klædes Kiole med 3 Dus. store Sølvknapper	16	2	»
En Vest af samme Klæde med 1 Dusin smaa Sølvknapper	9	»	»
Et Par Klædes Bukser, stafferede med Sølvgalloner og 10 Stkr. smaa Sølvknapper.....	3	2	»
Et Par gamle ditto 1 Mk., et Par Støfler 3 Mk.....	1	»	»
En graa Kiole med 33 Stk. Sølvknapper.....	6	2	»
En Skindtrøje med 34 Stk. Sølvknapper et Par gamle Skindbukser med 3 smaa Sølvknapper.....	6	2	»
Et Par Sko 1 Mk. 8 Sk., en Hat 2 Mk. og en gammel ditto 8 Sk.	1	»	»
Sølv tøj:			
En Sølvkande vog 103 Lod 3 Kvintin.....	76	2	»
Et Krus med Sølvlaag paa.....	9	»	»
10 Stk. Sølvskeer à 6 Mk.	15	»	»
2 Stkr. ditto med Hiertestempler.....	3	»	»
En sølvbeslagen Salmebog.....	1	2	»
En Sølvpote med Laag.....	9	»	»
Et stort Sølvbæger 12 Dl., et mindre ditto 10 Dl., 1 ditto ditto 5 Dl.	27	»	»
To smaa ditto	6	»	»
Et ditto indvendig forgyldt.....	4	»	»
Et lidet Tommelbæger	2	2	»
En Sølvpokal i drevet Arbejde.....	6	»	»
En Sølvkaarde	24	»	»
Et Spanskrør med en liden Sølvknap.....	1	»	»
Bøger:			
Brochmanns Huspostil	6	»	»
Baltzer Schnurrings Kunst- og Vunderbog.....	»	1	8
Holzmands fromme Kinder Spill.....	»	»	8
2 Tydske Salmebøger	1	»	»
3 gamle danske Salmebøger.....	»	2	4
En Tydsk Regnebog 4 Sk. og Det rette Kvinde-smykke 4 Sk.	»	»	8
Aandelige Betænkninger 12 Sk., Alexander Magni Cronica paa Dansk 1 Mk.	»	1	12
Valentins Undervisning om Korset 12 Sk., Fortunas gyldne Klenod 8 Sk.	»	1	4

Bing (?): Skat over al Skat 1 Mk., de syv Fandens	Dl.	Mk.	Sk.
Døttre 6 Sk.	»	1	6
Hvilsek: Trøst imod Døden.....	»	»	4
3 Tydske Davids Psalter paa Vers.....	»	»	12
Ialt Indtægt....	3289	»	12
Prioritetsgælden var 1 Prioritet til Etatsraad Vin-			
cents Lerche til Lerchenfeldt.....	1000	»	»
Nettoformue....	2289	»	12

Naar Hensyn tages til Pengenes langt større Købeevne end nu — Boets bedste Hest, en 8-aarig sort Hoppe, var vurderet til 24 Daler, 1 Ko 17 Dl., 1 Faar 1 Dl. 2 Mk., 1 Svin 2 Dl. 2 Mk., 1 Gaas 2 Mk., 1 Læs Tørv 2 Mk., 1 beslagen Vogn 18 Dl., 1 Tnd. Øl 3 Dl., 1 Pot fransk Vin 1 Mk., 1 Pot Brændevin 10 Sk., 1 Tnd. Rug 4 Dl. 2 Mk., 1 Tnd. Byg 4 Dl. 4 Sk. 1 Tnd. Havre 1 Dl. 1 Mk. —, maa det siges, at afdøde har været en særdeles velhavende Landsbykromand.

Selve Kroen maa ogsaa betegnes som 1. Klasses; dens rummelige Stuer var møblerede bl. a. med Himmelsenge med forgyldte Stolper med Billedskærerarbejde og edderdunsfyldte Dynere og Puder, vurderet til 2, 9 og 12 Daler, Hørlærreds Lagner à 6 Dl. Parret, Drejels Omhæng med Cappe 6 Dl.

Stole betrukket med rødt og hvidt Flamsk, Stole med forgyldt Læder, Stoleovertræk af grønt Plyds, Skarlagens Bordklæde med røde, grønne og hvide Crepiner 3 Dl., Damaskes Duge 3 Daler, Damaskes Servietter 3 Mk., Hørlærreds Haandklæder 1 Dl. 2 Mk.; som man vil se, første Klasses Udstyr helt igennem.

Naar den sal. Mand optraadte gallaklædt, repræsenterede han en betydelig Værdi i vore Penge, som en Nutidsmand skal være meget elegant for at naa, idet han efter de ovenfor opgivne Tal repræsenterede en lige saa stor Sum, som 2 første Klasses Heste og 5 Faar koster; det blev flere Tusind Kroner i vore Dage.

Hvis denne korte Fremstilling af en Landevejskromands økonomiske Stilling paa Holberg-Tiden kunde bidrage til, at den gængse Mening, at de gamle Landevejskroer var usle Brændevinskipper, hvor alskens Udskejelser gik i Svang, i nogen Grad kunde ændres, da er Hensigten med disse Linier naaet.

Frimandagsgilder i Tune.

Af Marie Christophersen, Højelse.

Til den Række af Gilder, der i gamle Dage blev afholdt af Landbefolkningen i de forskellige Byer, hørte der ogsaa nogle, som kaldtes for Frimandagsgilder. De afviger lidt i Skikkene fra de andre.

Ældre Folk i Tune, der i deres Ungdomsdage har deltaget i dem omkring 1850, giver følgende Skildring af dem:

Vi havde vore Sommergilder om Søndagen i Tiden fra Vaar til Høst. Ved St. Hansdagstid fik vi et Par Mandage fri og holdt paa den Maade Gilde 2 Dage paa Rad i 2 Uger. De holdtes i den samme Gaard, hvor vi havde vore Sommergilder. Paa den første Mandag efter St. Hansdag fandt det første Sted. Vi dansede hele Søndag Nat. Om Mandagen drog Karlene ud tidlig fra Morgenstunden; de skulde hele Byen rundt og bede alle Pigerne og Byens Mænd til Gilde om Eftermiddagen, og de skulde helst være færdige med Bygangen ved Middagstid.

Bygangen.

Med Spillemanden i Spidsen og under Hurraraab drog Karlene ud og ind i alle Gaardene. Naar de kom ind i Stuen, spillede »Musikanteren« op, og et Par Danse blev dansede med Husets Kvinder. Dernæst udtalte en af Karlene: »Jeg skulde hilse fra Spillemanden og alle Karlene og bede jere Piger og Husbonden om at komme til Gilde i Eftermiddag i vor Gildesgaard.« Naar de var bleven beværetede med Øl og Brændevin, drog de under Hurraraab ud af Gaarden til næste Sted. Efter at de havde været Byen rundt, gik de tilbage til Gildesgaarden igen. Ved 2- eller 3-Tiden kom Pigerne til Gildet. Hver af dem medbragte 5 eller 10 Æg. Af disse blev der ud paa Aftenen kogt Æggesøbe. Karlene fik Øl*) med til den. De fik det hele som Gave af deres Madmoder til at holde Gilde med. Naar Karlene og Pigerne var samlede, begyndte man paa Dansen. Der dansedes jo altid i Loen ved Sommergilderne; den stod parat hele Tiden og var pyntet med Guirlander. Et Par Kranse af grønne Grene var hængt op i dens Midte, og udenfor Lodøren og Gaardens Gadeport var ved begge Sider sat et Par store grønne Aske- eller Elmegrene som Pynt. I Aftenlaget blev der holdt en lille Pause, medens Pigerne var hjemme og besørgede deres Aftensyssel ved Malkning og andet Arbejde. De fik saa deres Nadvermaaltid, inden de gik tilbage til Gildesgaarden og fortsatte med Lystigheden. Karlene maatte sørge for at komme hjem og faa noget at leve af, naar Lejligheden passede dem. Der vankede ikke Mad ved Gilderne; kun ved Frimandagsgilderne blev der serveret Æggesøbe ud paa Aftenen, og til denne købtes der Enskillingsbrød af »Bassemanden«, der havde Plads med sin »Kube« (Køve) i en eller anden Krog i Loen. Imellem Dansene blev der budt paa Omgangssnapse, og naar vi ud paa Natten var kommen lidt op i »Stødet« (Humø-

*) Det var Skik i alle Byerne, at Karlene fik Øl med til Sommergilderne, i Reglen 6 Kander. De maatte saa selv sørge for at leve paa Omgang, saa der blev noget til alle Gilderne.

ret), skulde hver Mand helst kunne drikke »Hiverten« (Snapsen) ud. Saa sang vi alle, medens en af Karlene skænkede Snapsen op i et Glas:

Ja, vi priser Manden
og tror, han er en Soldebror;
saa gaar vi til hans Nabo
og ser, hvad han formaar.
Sæt nu Glasset til din søde Mund
og drik saa ud af Hjertens Grund
og vis os saa Glassets Bund.

Det Vers fik hver Mand, naar han skulde drikke sin Snaps, og sommetider fik han i Tilgift:

Drik nu ud hver Drip og Draabe,
det kan jeg, det tør jeg vove.

Der blev under Gildet sunget mange andre Viser, hvoraf hver Tid har sine; men ovennævnte var en af dem, der hørte til ved alle Gilderne.

Bymændene fik ved deres Besøg i Gildesgaarden Lejlighed til at faa et Slag Kort med hverandre ved Langbordet inde i Dagligstuen. Inden de gik hjem, var de selvfølgelig inde i Loen at se paa Ungdommens Dans. Og ofte skete det, at en og anden af dem fik sig en Svingom med en af Bypigerne. Til at lyse Loen op med var der sat et Tællelys inde i en Lygte. Denne blev bunden fast i et Reb og hejset et godt Stykke op ad Skadegabet til. Naar Gildet hævedes om Morgen, var der henne ved Spillemandens Plads sat en Skaal, hvori hver af Deltagerne lagde en lille Skærv til ham for Musikken (Spillemandspenge). Otte Dage efter holdtes næste Friemandsgilde under samme Former som førstnævnte.

Denne gamle Byskik, som overholdtes af Beboerne i Tune til omkring 1850, vidner om det Forhold, der i de gode gamle Dage herskede mellem Husbond og Madmoder og deres Tyende, da Hjemmet var fælles, og de stod hverandre bi i et trofast Arbejde, til Glæde og Gavn for begge Parter.

Fra det 17. århundredes Roskilde.

Af Th. A a h o l m.

I Sjællands stiftsbibliotek fandt jeg engang en papirlap, liggende i en bog og med den nedenfor anførte text, der har sin kulturhistoriske interesse. Det kan forøvrigt bemærkes for eventuel interesserede, at der i biblioteket findes et par gamle håndskrevne jordebøger fra 17. årh. anden halvdel, og som vedrører domkirkens jordegods i omegnen.

Til Domkirken henhørende.

1629 d. 1. Sept. Capitels forbud at ingen maae tilstæde deres Suin eller andet Quæg at kome paa Domkirkegaarden.

Efttersom tilforne nogle gange af Prædikestolen er tillyst at Menigheden her i Byen skal holde deres Suin og andet Quæg af Domkirkegaarden, huilket hertil Dags ringe er agtet, hvorfor det hederlig [?] Capitel herved til Tinge vil have tillyst, at Enhver vil have god Indseende med sit Quæg, at det holdes af Kirkegaarden, saafremt det ey til Hospitalet skal være forfalden, hvorefter enhver skal vide sig at rette og for Skade at tage Vahre. Og er vi nemlig begærendes at dette til Tinge maa læses og paaskrives.

Ex Domo nostra Capitulari 1. Sept. 1629.